

Hamans, Camiel

**De relatie tussen verkleinwoorden en verkortingen : een vergelijking
tussen drie West-Germaanse talen**

Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik. 2015, vol. 29, iss. 2, pp.
[21]-33

ISSN 1803-7380 (print); ISSN 2336-4408 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134982>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

CAMIEL HAMANS

**DE RELATIE TUSSEN VERKLEINWOORDEN
EN VERKORTINGEN**
Een vergelijking tussen drie West- Germaanse talen

Abstract:

The Relation between Diminutives and Clipping. A Comparison among Three West-Germanic Languages

In this paper clipping in Dutch, English and German is discussed. In English there exist three different processes of clipping. The first results in monosyllabic CVC-forms, the two others in disyllabic trochaic forms, the first of this pair with final –o , the last one ending in –i. In Dutch there are mainly two processes of clipping. The first one resulting in monosyllabic CVC-forms, the second in trochaic forms ending in –o. German also has disyllabic clipped forms but mainly ending in –i. This paper shows how the co-occurrence of a diminutive or hypocoristic suffix –i in German and the absence of a similar suffix in Dutch can explain the non-occurrence of –i clipped forms in Dutch and at the same time of –o clipped forms in German.

Keywords:

clipping, preferred word templates, informal register, blocking

1. Introductie

Verkortingen, in vaktaal vaak aangeduid met de termen clippings, getrunceerde woorden of reductievormen, treden op in alle moderne talen. Dus ook in het Nederlands, Engels en Duits. In het Nederlands worden zulke verkortingen met een aan Kuitenbrouwer (1987) ontleende term vaak *afko's* genoemd. Het proces dat leidt tot deze verkortingen of getrunceerde vormen komen in veel opzichten overeen in de hier te behandelen drie West-Germaanse talen, maar niet volledig. Daarover gaat deze bijdrage.

2. Monosyllabische verkortingen

Zowel het Nederlands, als het Engels en het Duits kennen monosyllabische verkortingen. De hierna volgende voorbeelden¹ zijn ontleend aan Hamans (1997a & 2012), voor het Nederlands en het Engels. Voor het Engels eveneens aan Marchand (1969). Voor het Duits aan Augst (2000), Elsen (2011) en Hamans (1997a).

	Ndl.	Engels	Duits
(1)	<i>Jap(panner)</i> <i>luit(enant)</i> <i>juf(frouw)</i>	(2) <i>vet(erinary)</i> <i>pres(ident)</i> <i>pub(lic house)</i>	(3) <i>Hoch(drukgebiet)</i> <i>Lok(omotive)</i> <i>Korn(schnaps)</i>
(4)	bus (<i>omnibus</i>)	van (<i>caravan</i>)	Rad (<i>Fahrrad</i>)

Deze voorbeelden, vooral die onder (1), (2) en (3) zijn met tientallen aan te vullen. Die onder (4) veel moeilijker, hetgeen erop wijst dat verkortingen bij voorkeur van rechts naar links werken en dus preferentieel een eerste of beter linker segment overlaten.

Hoezeer ook monosyllabische woorden voorkomen in het Nederlands, Engels en Duits, zie bijvoorbeeld de rijtjes overeenkomstige vormen : *man, man, Mann, hond, hound, Hund*, vormt een CVC (C) structuur toch niet de geprefereerde woordvorm voor deze talen (zie voor het Nederlands bijvoorbeeld Kooij & Van Oostendorp 2003:92). Weliswaar wordt aan het woordtemplaat CVC de voorkeur gegeven boven CVV en zeker boven *CV, desondanks is het niet de voorkeurswoordvorm van het Nederlands. Zie bijvoorbeeld:

(5)	*Ja	
	*ju	(wel jə)
	?lui	
	?mee	mees(ter)

Deze voorbeelden vragen om een toelichting. Een verkorting van *Japanner* uitgesproken met een ongespannen, korte [a] tot *Ja of van *juffrouw* tot *ju met een ongespannen [y] is uitgesloten. Het Nederlands kent, afgezien van enige interjectieachtige woorden als *bah* en *puh* geen woorden met finale, ongespannen vocaal.

Dit laat onverlet dat een woord als *ja* met een auslautende gespannen klinker, VV, natuurlijk wel mogelijk is. Evenzo bestaat er een vorm *je* met een finale

¹ De hierna volgende voorbeelden zijn alle nomina, maar dit is, hoewel nominale verkortingen ruimschoots in de meerderheid zijn, niet per definitie noodzakelijk. Ook adjectieven kunnen verkort worden, zoals bijvoorbeeld het Franse *sympa* van *sympathique* laat zien. Ook het Nederlands kent adjectivische verkortingen, zoals uit de verdere voorbeelden zal blijken.

schwa [ə]. Een schwa, hoewel ongespannen, gedraagt zich, als bekend, uitzonderlijk (zie bijvoorbeeld Trommelen 1984).

Verkorting van *luitenant* tot *lui* of van *meester* tot *mee* zou in principe mogelijk moeten zijn, daar een templaet CVV acceptabel is. Wellicht dat deze vormen geblokkeerd zijn door het voorkomen van de reeds bestaande Nederlandse woorden *lui* en *mee*.

De geprefereerde, ideale, woordvorm voor het Nederlands, en een aantal andere Germaanse² talen, is de trochee, een “woordtemplaet met twee syllabes en klemtoon op de eerste” (Kooij & Van Oostendorp 2003:79/80, zie ook Van Bree 2014: 182 & 358/9), zoals we in de hierna volgende voorbeelden zullen zien.

3. Disyllabische verkortingen op –o

Het Nederlands, Engels en Duits kennen disyllabische verkortingen op –o:

	Nederlands ³		
(6)	indo ⁴ provo aso ⁵	van	Indo-Europeaan provocateur asociaal
	Engels		
(7)	psycho dipso nympho		psychopath dipsomaniac nymphomaniac
			‘psychopaat’ of ‘psychotische persoon’ ‘alcoholist’ ‘nymphomaan persoon’
	Duits		
(8)	Kino Tacho Demo		Kinematograph Tachograph Demonstration
			bioscoop’ ‘tagograaf’ ‘demonstratie, protestoptocht’

² Voor het Gotisch wordt al uitgegaan van een dominerende trocheïsche voet (Van Bree 2014: 320).

³ Het Nederlands kent als het Engels ook vele verkortingen op –o die niet op menselijke wezens slaan, zoals *disco*, *mono*, *video*. Deze worden hier niet behandeld.

⁴ Het woord *indo* is voor het eerst geattesteerd in 1898 in de betekenis ‘halfbloed, iemand van gemengd ras’. Het woord is ontstaan gedurende de Nederlands-Indische kolonisatie en duidt op personen die van gemengd Europees en Indisch bloed zijn. De term Indo-Europeaan heeft hier derhalve geen relatie met de bekende historisch taalkundige familieaanduiding (<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/indo>).

⁵ *aso* komt voor als nomen en als adjectief/adverbium.

Opvallend aan de hier gegeven voorbeelden is dat verkorting tot meer dan een disyllabische, trocheïsche vorm niet voorkomt, terwijl theoretisch een vorm als * *provoca* toch mogelijk geweest had kunnen zijn. Deze observatie bevestigt de stelling dat een trochee het ideaalbeeld is voor een Nederlands, en Engels, woord.

Vervolgens kan opgemerkt worden dat deze voorbeelden, zeker de Engelse vormen en woorden als het Nederlandse *aso* en het Duitse *Demo*, tot een informeel register behoren. Verder is het duidelijk dat waar de Nederlandse en de Engelse verkorte vormen alle het kenmerk [+ human] bevatten, dit voor de Duitse voorbeelden geenszins het geval is. Het aantal voorbeelden in het Duits van verkorte vormen op *-o* is sowieso veel geringer dan in het Nederlands en het Engels. Over het waarom hiervan komen we naderhand nog te spreken.

4. Voortgezette ontwikkeling: finale *-o* na truncatie

In alle drie de besproken talen treft men ook voorbeelden aan eindigend op *-o* waar de *-o* anders dan in de voorbeelden (6), (7) en (8) niet al in de oorspronkelijke lange, onverkorte vorm voorkomt:

	Nederlands			
(9)	lesbo	van	<i>lesbisch</i>	+ o
	Limbo		<i>Limburger</i>	+ o
	rufto		<i>ruften</i>	+ o
				‘een rufter is iemand die herhaaldelijk scheten laat’
	Engels ⁶			
(10)	journ		<i>journalist</i>	+ o
	commo		<i>commissioner</i>	+ o
	garbo		<i>garbage man</i>	+ o
	Duits			
(11)	Realo		<i>Realist</i>	+ o
				‘realist’ (aanhanger van een realistische vleugel binnen linkse politieke partijen)

De hier met voorbeelden geschetste ontwikkelingen in het Nederlands, en het Duits, kunnen niet los gezien worden van die in het Amerikaanse Engels. Over hoe de ontlening uit het Engels in het Nederlands en andere talen en de daarop volgende zelfstandige ontwikkeling plaats gevonden heeft, zie Hamans (2004).

⁶ Jespersen (1942: 223) behandelt dit type verkorting al voor het Engels.

Alle vormen onder (9)-(11) maken deel uit van een informeel register in de verschillende behandelde talen. Wat al deze voorbeelden, behalve het Duitse *Realo*, verder laten zien is dat het grondwoord verkort is tot één fonologisch welgevormde syllabe, waarna na toevoeging van het suffix-achtige element *-o* een perfect trocheïsch woord ontstaat.

Dit is overigens niet het eind van de ontwikkeling, zoals de volgende voorbeelden zullen laten zien.

5. Suffix *-o*

Nederlands				
(12)	lullo	van lul	+ o	‘suf persoon’ (<i>lul</i> betekent ‘penis’)
	asylo	asyl	+ o	‘asielzoeker’
	lokalo	lokaal	+ o	‘vertegenwoordiger van een lokale politieke partij’
Engels				
(13)	sicko	sick	+ o	‘ziek iemand’
	weirdo	weird	+ o	‘vreemd persoon’
	pinko	pink	+ o	‘scheldwoord voor socialist’
Duits				
(14)	Kloppo	Klopp	+ o	‘bijnaam voetbaltrainer Jürgen Klopp’
	Brutalo	brutal	+ o	‘brutaaltje’
	Fundamental	fundamental	+ o	‘fundamentalist’

De voorbeelden (12)–(14) komen wederom uit een informeel register. Sommige hebben een negatieve connotatie, maar dit lijkt eerder een gevolg van negatieve associaties met het grondwoord dan door de suffixatie met *-o*.

De hier gegeven voorbeelden zijn niet meer uitsluitend disyllabisch en trocheïsch. Dit is een gevolg van de syllabestructuur van het oorspronkelijke woord. Wel is het duidelijk dat het suffix *-o* slechts aangehecht kan worden aan een syllabe met hoofdaccent, waardoor de combinatie van deze twee syllaben op zich weer een trochee vormt. Daar waar de aan deze twee syllaben voorafgaande lettergreep onbeklemtoond moet zijn, vormt het patroon in trisyllabische clippings in feite een amfibrachys.

Zoals duidelijk is, vertonen het Nederlands en het (Amerikaanse) Engels een vergelijkbare ontwikkeling, waarbij na een aanvankelijk proces van uitsluitend

verkorting of truncatie, zoals in (6) en (7), de sprekers van deze talen het steeds weer optreden van een finale *-o* zodanig geïnterpreteerd hebben dat deze *-o* niet langer gezien werd als behorend bij het oorspronkelijke basiswoord, maar als een apart element met een eigen morfologische status en betekenis (zie hiervoor Hamans 2004 en 2012). De volgende fase in deze ontwikkeling is dat dit suffixachtige element gebruikt kon worden na voorafgaande truncatie, zoals in (9) en (10). Tenslotte ontwikkelde *-o* zich zodanig dat voorafgaande truncatie niet meer vereist was, zie (12) en (13), waar *-o* optreedt als een normaal suffix, met de betekenis [+noun], [+human] [+informal].

In het Duits is weliswaar een vergelijkbare ontwikkeling waar te nemen, maar in veel minder frequente mate. In het hierna volgende wordt onderzocht hoe dit verklaard kan worden.

6. Andere uitgangen

Alvorens ons te concentreren op het Duits, wordt hier eerst onderzocht of en in hoeverre er in het Nederlands andere slotklinkers optreden bij verkortingen.

Hinskens (2001) geeft enige voorbeelden van reductievormen eindigend op *-i*. In (15) volgen een aantal van deze gereduceerde nomina, terwijl (16) vergelijkbare adjectieven omvat:

(15)	Suri(namer)		(16)	ordi(nair)
	hori(zontaal)	'orthodox communist'		flexi(bel)
	opti(mist) ⁷			meli(g)

Deze voorbeelden zijn anders dan die op *-o* niet gemakkelijk aan te vullen. Al deze vormen behoren tot een informeel register. Alleen het woord *Suri* kent een meer dan een incidenteel gebruik. Wat verder opvalt is de vorm *meli*. *Melig* heeft een korte, ongespannen vocaal in de tweede lettergreep. Na truncatie van de slotmedeklinker moet de finale klinker gerekt worden tot [i].

Een finale *-i* kan ook toegevoegd worden na truncatie. In (17) wederom een aantal nomina, terwijl in (18) adjectieven verzameld zijn:

(17)	sponti ⁸	van	spontaan	(18)	depri	van	depressief
	frusti		gefrusteed		popi		populair
	softi		soft		nonchi		nonchalant

⁷ Een voorbeeld als *deti* 'gedetineerde' en niet **gedeti* maakt duidelijk dat clipping hier opnieuw leidt tot het geprefereerde woordtemplaat.

⁸ *Sponti* kan mogelijkwijze aan het Duits ontleend zijn, waar het een vrij veel voorkomend woord is en waar het slaat op een lid van een der antiautoritaire revolutionaire linkse groepen, zoals die in het Duitsland van de jaren '70 veelvuldig opkwamen.

Deze, wederom informele, woorden kennen een zekere populariteit, maar ze zijn, anders dan vergelijkbare *-o* gevallen, moeilijk aan te vullen tot een grote verzameling.

Cornips (2004: 181/2) geeft in haar bespreking van straattaal een aantal voorbeelden van getrunceerde vormen waaraan een klinker is toegevoerd en die eindigen op andere slotklinkers dan *-o*:

(19)	i-uitgang	balli	verbum	‘voetballen’
	oe-uitgang	Pakoe		‘Pakistaan’
	ie-uitgang	Jaxie Spikrie ⁹		‘Ajax’ ‘Spijkenisse’
	a-uitgang	Mokra		‘Marokkaan’ ¹⁰

Veel van deze straattaalvoorbeelden komen volgens Cornips uit het Sranang, zoals ook haar voorbeeld *Damsko* voor *Amsterdam*.

Overigens komt er in het Nederlands ook een enkel verkorte vorm voor op *-u*:

(20)	plu	van	paraplu
	ambu		ambulance

Plu is een verkorting van het uitzonderlijke type *bus*, waarbij het laatste deel van het woord bewaard blijft. *Ambu* is een in het Nederlands weinig voorkomende vorm, zoals het geval is met vrijwel alle in deze paragraaf gegeven voorbeelden, hetgeen ons tot de conclusie brengt dat verkortingen in het Nederlands zelden op andere klinkers eindigen dan *-o*. Tot de verkortingen worden hier gemakshalve alle drie tot nu toe behandelde types gerekend. Dus zowel truncaties die eindigen op een oorspronkelijke *-o*, als truncaties waaraan een suffixachtige *-o* is toegevoegd, zowel als niet-getrunceerde vormen die gesuffigeerd zijn met *-o*. Finaal *-o* is de default vocaal in deze omgeving (Van de Vijver 1997: 229).

⁹ Met r-insertie.

¹⁰ Het zal duidelijk zijn dat in het geval van *Mokra* van Marokko of Marokkaan naast of voorafgaande aan truncatie eerst volledige reductie/elisie van de eerste klinker plaats gevonden moet hebben, gevolgd door metathesis van *r* en *k* om het segment *mokr* te kunnen genereren.

7. –i in het Engels en Duits

Het Engels kent naast verkortingen op –o ook getrunceerde vormen + –ie/y (Lappe 2007), zoals in (21), en vergelijkbare vormen op –ie/y waarbij de slot-vocaal toegevoegd is aan bestaande, niet verkorte woorden (22). Dit suffix –ie/y komt overeen met het verder betrekkelijk weinig productieve dimunitiefsuffix in het Engels.

(21)	sissy	(sister)	‘lafaard of verwijfde man’
	ciggie	(cigarette)	‘sigaret’
	hanky	(handkerchief)	‘zakdoek’
(22)	hottie	(hot)	‘aantrekkelijk iemand’
	dearie	(dear)	‘aanspreekvorm die affectie aanduidt, liefje’
	doggy	(dog)	‘hondje’

De voorbeelden onder (22) zijn alle [+animate], in (21) alleen *sissy*.

Voorzover bekend komen er in het Engels geen echte verkortingen voor die eindigen op een oorspronkelijk –ie/y, behalve een incidenteel geval als *combi/kombi* in Zuid-Afrikaans Engels dat een personenbusje aanduidt waarin maximaal een tiental personen vervoerd kunnen worden.

Het Duits kent daarentegen wel degelijk clippings die eindigen op een oorspronkelijke –i :

(23)	Abi(tur)		‘eindexamen’
	Uni(versität)	‘universiteit’	
	Krimi(nalroman)		‘detective roman’

Geen van deze voorbeelden slaat op een levend, dan wel menselijk wezen. Dat is wel het geval bij de voorbeelden in (24):

(24)	Fundi	van	Fundamentalist	‘fundamentalist’
	Ossi		Ostdeutsche	‘Oostduitser’
	Profi		professioneller Sportler	‘prof(sporter)’

Een –i suffix hoeft niet per se na een getrunceerde vorm te komen, zoals in (24), zie de voorbeelden onder (25), waar –i volgt op een volledig, monosyllabisch woord. De hier gegeven vormen worden deels geciteerd naar Elsen (2011, 85),

(25)	Blödi	van	blöd	‘dom’	‘stommerik’
	Schwuli			schwul ‘homosueksueel’	‘nicht’
	Knasti		Knast	‘gevangenis’	‘gevangene’

Wat opvalt bij de voorbeelden van (24) en (25), zeker in vergelijking met die onder (23), is dat al deze woorden slaan op een [+human] referent¹¹. Hiermee wordt de kans dat er een directe, semantische en formele relatie bestaat tussen de *-i* in beide reeksen, dus enerzijds (23) en anderzijds (24) & (25), onwaarschijnlijk.

Het Duits kent echter ook voorbeelden als:

(26)	Bubi	van	Bub(e)	‘jongen’	kooswoord voor <i>Bub(e)</i>
	Vati		Vater	‘vader’	kooswoord voor <i>Vater</i>
	Omi		Oma	‘oma’	kooswoord voor <i>Oma</i>

In deze laatste voorbeelden is *-i* een hypocoristisch suffix, dat al dan niet na truncatie optreedt.

8. Hypercorismen en diminuering

Naast dit hypocoristische suffix kent het Duits, net als het Engels, ook een diminitieffunctie suffix *-i* dat evenwel slechts gewestelijk in de standaardtaal voorkomt (Elsen 2011:85). Een voorbeeld is het uit de 19e eeuw stammende *Käppi*, naast *Kappe*, ‘muts’.

Dat een diminitieffunctie suffix vaak samenvalt met een hypocoristische vorm is geenszins uitzonderlijk. In het Nederlands kunnen bijvoorbeeld de namen *Hansje*, *Geertje*, *Guusje*, *Pietertje* en *Sjoerdje* of *Sjoerdje* zonder meer naar volwassen vrouwen verwijzen, terwijl dat bij *Hans*, *Geert*, *Guus*, *Pieter* en *Sjoerd* uitgesloten is. De referenten van deze laatste namen kunnen uitsluitend mannen of jongens zijn.

Het hypocoristische woordvormingprocedé met suffix *-i* dat samenvalt met een verkleinwoordvorming is uitermate productief in het Duits:

(27)	Heini	van	Heinrich
	Ul(l)i		Ulrich
	Peti		Peter
	Schumi		Schummacher (autocoureur Michael Schumacher)

¹¹ Een uitzondering is het quasi Engelse woord *Handy* ‘mobiele telefoon’ dat gevormd is op basis van het substantief *Hand* en de *-y* uitgang die optreedt in (21) en die vanwege de overeenkomst met een productief Duits *-i* woordvormingprocedé hier gebruikt kon worden.

Terzijde: de naam *Heini* heeft op zich weer een ontwikkeling doorgemaakt waarbij deze de betekenis verkregen heeft van *domme, eenvoudige man*. Vervolgens heeft deze vorm zich ontwikkeld tot een productief suffixoid (Elsen 2011:70), waarin het tweede deel *heini* aangeeft dat iemand de activiteit uit het eerste deel vaak en met vakbekwaamheid uitoefent, zie (28):

(28)	Sportheini	‘fanatieke sportbeoefenaar’
	Trödelheini	‘zeurkous’
	Reklameheini	‘reclameboer’

9. Hypocorismen in het Engels en het Nederlands

Hypocoristische vormen op *-i* zijn niet exclusief voor het Duits. Ook het Engels kent een vergelijkbaar uitermate vaak voorkomend suffix, dat net als bij de voorbeelden (21) en (22) orthografisch weergegeven kan worden als *-ie* of als *-y*.

(29)	Marty	(Martin)	(30)	Johnny	(John)
	Debbie	(Deborah)		Frankie	(Frank)
	Morty	(Mortimer/Morton)		Frenchy	(French) ‘Fransman’

In het Nederlands treft men eveneens hypocorismen aan eindigend op *-ie* ; zeer vaak komt evenwel daarnaast ook een variant voor gespeld met *-y* .

- (31) Bennie/Benny
 Hennie/Henny
 Freddie/Freddy
 Harrie/Harry

De alternatieve spelling op *-y* suggereert dat het bij deze mannennamen gaat om namen die ontleend zijn aan het Engels. Bij vrouwennamen daarentegen is een alternatieve spelling met *-y* minder gebruikelijk.

- (32) Ankie
 Alie
 Pleuni(e)
 Nellie/Nelly

Opvallend aan deze vrouwennamen is dat ze over het algemeen gewestelijk Hollands aandoen en dat terwijl de mannennamen onder (31) die indruk geens-

zins weten te wekken. Het gewestelijk karakter van het hypocoristische *-ie* komt overeen met het voorkomen van *-ie* als diminutiefsuffix in informeel Nederlands (Hamans 1997b):

(33)	stekkie	stekje van een plant
	plekkie	plekje
	bakkie	bakje
	tassie	tasje

De hier geciteerde vormen hebben een uiterst informeel, gewestelijk Hollands, eventueel zelfs plat-Amsterdams karakter. De eerste twee voorbeelden komen uit het lied ‘Een stekkie van de fuchsia’ van Annie M.G. Schmidt uit de televisieserie ‘Ja zuster, Nee zuster’. Annie M.G. Schmidt koos regelmatig voor een informeel Randstedelijk taalgebruik (zie Hamans 1997b). *Bakkie* komt bijvoorbeeld voor in een lied van de volkse zangeres Rita Corita, ‘Koffie, koffie, lekker bakkie koffie’. *Tassie* treft men onder meer aan in de 1981-nummer 1 hit ‘Annie, hou jij me tassie effe vast’ op de planken gebracht door Miggy, artiestennaam van Marina van der Rijk. De woorden *me* voor ‘mijn’ en *effe* voor ‘even’ in de titel geven al aan dat het hier om een zeer informeel, plat taalgebruik gaat.

Diminuering met behulp van een suffix *-ie* behoudt in het moderne Nederlands nog een sterk gewestelijk, Hollands, karakter. Dit sluit aan bij de oorsprong van dit suffix, dat afkomstig is uit de Hollandse dialecten, waar in een aantal fonologisch welomschreven omgevingen, verkleinwoordvorming met een suffix *-ie* optreedt¹². In deze associatie met gewestelijk dialecttaalgebruik kan waarschijnlijk ook de verklaring gevonden worden waarom het Nederlands anders dan het Duits nauwelijks verkorting op *-i* kent.

10. Conclusie

Uit de feiten en voorbeelden die tot hier toe besproken zijn, kan de conclusie getrokken worden dat er een correspondentie bestaat tussen verkortingen en verkleinwoordvorming. Zowel in het Engels als in het Duits treedt een diminutief- annex hypocoristisch suffix *-i* op, in verschillende orthografische gestalten. Aanhechting van dit suffix dat, zie de voorbeelden (21), (24), (26), (27) en (29) voorafgegaan kan worden door truncatie van het laatste woorddeel, heeft zich weten uit te breiden tot een normaal suffigeringsproces zonder voorafgaande truncatie, zie de data in (22), (25) en (30).

¹² Zie hiervoor Van den Berg (1973: 226), waar uiteengezet wordt hoe dit verschijnsel, dat optreedt na de stemloze consonanten p, f, s, k, [χ], beregeld kan worden.

Het Nederlands kent geen algemeen aanvaard beschaafd diminutief- of hypocoristisch suffix *-i*. Voorzover dit suffix voorkomt, wordt het geassocieerd met gewestelijk en substandaard taalgebruik, zie bijvoorbeeld:

- (34) meissie
 briefie
 flessie
 wijfie

Om die reden is een productief proces van clipping op *-i* in het Nederlands geblokkeerd. Waar verkortingen doorgaans tot een informeel register behoren, verbaast dit wellicht. Blijkbaar dient er een onderscheid gemaakt te worden tussen een algemeen aanvaard informeel register en een gewestelijk, plat, register.

Het Nederlands kent dus in tegenstelling tot het Engels slechts twee productieve verkortingsprocedures: CVC-clippings en trocheïsche reductievormen op *-o*. Dit laatste proces is recentelijk aan het Amerikaans Engels ontleend (Hamans 2004). Hamans (2012) laat zien dat trocheïsche reductievormen in het moderne Nederlands geprefereerd worden en hoe deze ontwikkeling beschreven kan worden.

Het productieve karakter van het Duitse verkortingsprocedé op *-i* biedt tevens een verklaring voor de vraag waarom er in het Duits zo weinig reductievormen op *-o* of volle vormen met een suffix *-o* voorkomen.

Ze zijn er wel zie (35), maar slechts in beperkte hoeveelheid:

- (35) Realo
 Kloppo
 Fundamentalo

Deze vormen zijn, net als de vergelijkbare Nederlandse, ontstaan op basis van een aan het Amerikaans Engels ontleende clippingprocedure, maar aangezien het Duits beschikt over een eigen productieve regel die tot ideale trocheïsche vormen leidt, de *-i* verkorting, blokkeert deze regel massale toepassing van de aan het Engels ontleende afleiding.

Gebruikte literatuur

- AUGST, Gerhard (2000): Gefahr durch lange und kurze Wörter? Lang- und Kurzwortgefahr? LKW-Gefahr? Gerhard Stickel (ed.). *Neues und Fremdes im Deutschen Wortschatz. Aktueller lexikalischer Wandel*. Berlin-New York: Walter de Gruyter, 210–238.

- BERG, Berend van den. Een fonologische reductieregel in de randstad. *De Nieuwe Taalgids*. 66 (1973): 226–229.
- BREE, Cor van (2014): *Leerboek voor de historische grammatica van het Nederlands. Klank- en vormleer met een beknopte grammatica van het Gotisch*. Leiden: uitgave in eigen beheer. 2^e dr.
- CORNIPS, Leonie (2004): Straattaal. Sociale betekenis en morfo-syntactische verschijnselen. Johan de Caluwe, Georges de Schutter, Magda Devos en Jacques Keymeulen (eds.). *Taeldeman, man van de taal, schatbewaarder van de taal*. Gent: Academia: 175–187.
- EISEN, Hilke (2011): *Grundzüge der Morphologie des Deutschen*. Berlin-Boston: de Gruyter.
- HAMANS, Camiel (1997a): Clippings in modern French, English, German and Dutch. Raymond Hickey & StanislawPuppel (eds.). *Language History and Linguistic Modelling. A Festschrift for Jacek Fisiak on his 60th Birthday*. Berlin/New York, Mouton De Gruyter, 1733–1742.
- HAMANS, Camiel (1997b): Im Westen nichts Neues: over de opkomst van een beschaafd morfeem. Ariane van Santen en Marijke van der Wal (eds.). *Taal in tijd en ruimte*. Leiden, SNL 237–245.
- HAMANS, Camiel (2004): The relation between formal and informal style with respect to language change. C.B. Dabelsteen & J.N. Jorgensen (eds.). *Languaging and Language Practicing*. Copenhagen, University of Copenhagen, Faculty of Humanisties. Copenhagen Studies in Bilingualism vol. 36, 168–195.
- HAMANS, Camiel (2012): From prof to provo: Some observations on Dutch clippings. Botma, Bert & Roland Noske (eds.), *Phonological Explorations: Empirical, Theoretical and Diachronic Issues*. Berlin: Mouton de Gruyter, 25–40.
- HINSKENS, Frans (2001): Hypocoristische vormen van reductievormen in het hedendaagse Nederlands. *Neerlandica extra muros* 49: 37–49.
- JESPERSEN, Otto (1942): *A Modern English Grammar on Historical Principles*. Copenhagen: Ejnar Munksgaard.
- KOOIJ, Jan G. en Marc van Oostendorp (2003): *Fonologie van het Nederlands. Uitnodiging tot de klankleer van het Nederlands*. Amsterdam: AUP.
- LAPPE, Sabine (2007): *English Prosodic Morphology*. Dordrecht: Springer.
- KUITENBROUWER, Jan (1987): *Turbotaal. Van Socio-babble tot yuppie-speak*. Amsterdam: Aramith.
- MARCHAND, Hans (1969): *The categories and types of Present-Day English Word-Formation. A Synchronic-Diachronic Approach*. Second, completely revised and enlarged edition. München: C.H. Beck.
- TROMMELEN, Mieke (1984): *The syllable in Dutch with special reference to diminutive formation*. Dordrecht: Foris.
- VIJVER, Ruben van de (1997): The duress of stress: On Dutch clippings. Jane Coerts & Helen de Hoop (eds.), *Linguistics in the Netherlands 1997*. Amsterdam: John Benjamins: 219–230.

Prof. drs. Camiel Hamans
 Vakgroep Nederlands en Afrikaans
 Adam Mickiewicz Universiteit
 Al. Niepodlegośći
 61-874 Poznań
 hamans@telfort.nl

